

Cech řezníků Poběžovice

1588

Inventář

EL NAD č.: 1515

AP č.: 408

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2014

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	4
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	4
Seznam použitých pramenů a literatury	5
Inventární seznam	6

I. Vývoj původce archivního fondu

Počátky cechovních sdružení úzce souvisejí se vznikem měst, kde se záhy začala vytvářet řemeslná bratrstva, v nichž se zpočátku řemeslníci spolčovali předně z náboženských důvodů. Brzy však začali hájit především své ekonomické zájmy a usilovali zejména o odbytový monopol na městských trzích. Kromě toho však uzavřené skupiny řemeslníků projevovaly solidaritu s nemocnými nebo zchudlými spolumistry a tovaryši, s vdovami a sirotky. Podoba cechů se po staletí neměnila a měla hierarchický charakter. V čele cechu stáli cechovní starší, kteří byli voleni na cechovních shromážděních, konaných zpravidla o suchých dnech. Volbu cechovních starších schvalovala městská rada, neboť cechy sice vystupovaly samosprávně, ale podléhaly rovněž městské správě, popř. správě panství. Cechovní starší cech řídili, svolávali cechovní schůze, kontrolovali prodej a kvalitu výrobků a dbali na dodržování zásad stanovených v cechovních statutech. Statuta neboli artikule určovaly pravidla fungování cechu, obsahovaly normy pro provozování řemesla a zachování jakosti výrobků, pro přijímání členů, vzdělávání řemeslnického dorostu a rovněž zahrnovaly normativ dobrých mravů.

Řezníci poráželi vepřový, hovězí a skopový dobytek, porcovali maso a prodávali jej, surovinu směli i dále zpracovávat a vyrábět i různé masité pochoutky. Cech řezníků si vydobyl místo na špičce mezi řemeslníckými organizacemi, což se viditelně odrazilo zejména v symbolice: tradiční figurou řeznických znaků se stal korunovaný český lev se širočinou v předních tlapách. V procesích a průvodech se dominantní postavení cechu projevilo jejich řazením hned za městskou reprezentací.¹

I v Poběžovicích řezníci zřejmě patřili společně se sladovníky k váženým řemeslníkům, neboť obě řemesla získala v roce 1588 psaná statuta.² Podotkneme, že statuta jiných poběžovických cechů prozatím neznáme.

Masné krámy v Poběžovicích připomíná znění listiny z roku 1502, v níž Dobrohost z Ronšperka uděluje poddanskému městečku mnohé milosti a zároveň stanovuje některé povinnosti. Řezníci museli odevzdávat vrchnosti na sv. Martina z každého krámu dvacet liber čistého loje, z každého zabitého hovězího kusu jazyk a vnitřnosti a všichni dohromady o Velikonocích jednoho berana.³

Odbytiště pro své produkty nacházeli řezníci na trzích, které se vrchnosti dařilo postupně pro Poběžovické získávat.⁴ Dobu vzniku poběžovického řeznického cechu neznáme. Avšak předpokládáme, že svoji činnost vyvíjel minimálně od druhé poloviny 16. století až do konce dubna 1860, kdy byly všechny cechy zrušeny císařským patentem z 27. prosince 1859, č. 227/1859 říšského zákoníku, který vstoupil v platnost dne 1. května 1860. Ten v úvodním článku III zrušil veškeré dosavadní předpisy o získávání živnostenského oprávnění a také ostatní starší normy o provozování živností, které byly v rozporu s novým živnostenským řádem, který zavedl. Tento řád nahradil dosud existující cechy živnostenskými společenstvy (§§ 106–130). Po roce 1885 byli řezníci zařazeni v poběžovickém živnostenském společenstvu I., které sdružovalo kromě řezníků ještě mlynáře, krejčí, ševce, perníkáře, kožešníky, pekaře, mydláře, kloboučníky, koželuhu a barvíře.⁵

¹ HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999, s. 67–71.

² Statuta sladovníků se dochovala v konfirmaci, viz Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně /dále jen SOKA Domažlice/, Archiv města Poběžovice /dále jen AM Poběžovice/, privilegia Poběžovic opsaná z Desk zemských 1597, i. č. 9, L 9, listina v podobě knihy, nefol.

³ SOKA Domažlice, AM Poběžovice, listina Dobrohosta z Ronšperka, jíž uděluje poddanskému městečku různá práva, i. č. 3, L 3, srov. HAAS, Antonín (ed.). *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1501–1526*, Praha 1961, s. 39–43.

⁴ MUŽÍK, Petr. *Z historie města Poběžovic : vývoj městské správy do počátku třicetileté války. Výroční zpráva Okresního archivu Domažlice za rok 1980*. Okresní archiv Domažlice, 1981, s. 50–62, zde s. 57 a 59.

⁵ BAUER, Franz – KIEFNER, Rudolf – ROTHMAIER, Josef. *Ronsperg : ein Buch der Erinnerung. Furth im*

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

O převzetí listiny tvořící archivní fond Cech řezníků Poběžovice do archivu se nedochoval žádný písemný záznam.

Lze předpokládat, že v době existence cechů byla statuta uložena společně s dalšími cechovními písemnostmi v cechovní truhle, svěřené cechovním starším. Po ukončení činnosti cechů přebírala veškerou agendu nově vzniklá živnostenská společenstva.

Vzhledem k tomu, že v současnosti archiv opatruje pouze jedinou archiválii vzniklou z činnosti poběžovického řeznického cechu, je zřejmé, že ostatní dokumenty cechu se ztratily již před předáním do archivu.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Cech řezníků Poběžovice obsahuje jednu listinu do roku 1850. Cechovní písemnosti se z obecných příčin dochovaly jen v omezeném množství: § 130 zákona č. 227/1859 říšského zákoníku ustanovil, že jmění zrušených cechů přechází na nová řemeslnická společenstva. Později pravděpodobně docházelo k tomu, že byly ponechávány především vizuálně poutavé dokumenty a části majetku bývalých cechů, které se později dostaly do muzeí.⁶

Jazykem archiválie je čeština. Listina je v dobrém fyzickém stavu a nevyžaduje konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond obsahuje pouze statuta poběžovického řeznického cechu z roku 1588 udělená mu na žádost jeho představených Janem Jiřím ze Švamberka a na Ronšperce. Po obsahové stránce se jedná o informačně velmi bohatou archiválii. Jednak jazyk, kterým byla napsána, totiž čeština, dokládá jazykovou příslušnost obyvatelstva a majitele tehdejších Poběžovic. Jednak znění statut podává svědectví o fungování cechovní organizace, o způsobech prodeje masa a porážkách dobytka na konci 16. století.

Přestože se dochovala jediná archiválie z činnosti poběžovického řeznického cechu, nelze ji opomenout při studiu cechovního systému, problematiky potravinářských řemesel či při zkoumání každodennosti v druhé polovině 16. století. Doporučujeme věnovat pozornost rovněž archivnímu fondu Velkostatek Poběžovice (uložený ve Státním oblastním archivu v Plzni).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech řezníků Poběžovice uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 16. září 2014

Radka Kinkorová

Wald : *Ortsrat der Stadt Ronsperg im „Heimatkreis Bischofteinitz e. V.“*, 1990, s. 118.

⁶ K tomu více SEDLÁK, Vladimír J. O ceších a jejich archivech. In *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Uspořádali Miloslav Volf a Antonín Haas. Praha : Svoboda, 1948, s. 222.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně /dále jen SOkA Domažlice/, Archiv města Pobežovice /dále jen AM Pobežovice/, privilegia Pobežovic opsaná z Desk zemských 1597, i. č. 9, L 9, listina v podobě knihy, nefol.

SOkA Domažlice, AM Pobežovice, listina Dobrohosta z Ronšperka, jíž uděluje poddanskému městečku různá práva, i. č. 3, L 3.

Prameny vydané

HAAS, Antonín (ed.). *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1501–1526*, Praha 1961, s. 39–43.

Literatura

BAUER, Franz – KIEFNER, Rudolf – ROTHMAIER, Josef. *Ronsperg : ein Buch der Erinnerung. Furth im Wald : Ortsrat der Stadt Ronsperg im „Heimatkreis Bischofteinitz e. V.“*, 1990, s. 118.

IMMROVÁ, Kateřina. Řeznický cech v Jaroměři v letech 1621 až 1678. *Stopami dějin Náchodska 14 : sborník Státního okresního archivu Náchod*, 2010, s. 9–51.

HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999.

MUŽÍK, Petr. Z historie města Pobežovic : vývoj městské správy do počátku třicetileté války. *Výroční zpráva Okresního archivu Domažlice za rok 1980*. Okresní archiv Domažlice, 1981, s. 50–62.

VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.

I. Listiny

1 1588, březen 7., Poběžovice

lio1

Jan Jiří ze Švamberka a na Ronšperce vydává na žádost řeznického cechu artikuly. Ty upravují fungování cechu, stanovují výši jednotlivých poplatků členů cechu, upřesňují, za co se mohou vydávat cechovní úspory, dále zaznamenávají podmínky porážky dobytka a obchodování s masem, určují pravidla pro přijímání členů cechu a vzdělávání řemeslnického dorostu.

Orig. perg., 79 x 35, plika 10,5 cm, česky, pečeť vydavatele v dřevěné misce přivěšená na pergamenovém proužku

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech řezníků Poběžovice
Značka archivního fondu:	Cech ř. Poběžovice
Časový rozsah:	1588
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 listina do roku 1850)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,02
Stav ke dni:	16. 9. 2014
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	7
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 16. 9.2014 čj. SOAP/010-0655/2014